
Dominik
Tatarka

Démon
souhlasu

Československý
spisovatel

Praha 1964

DO ČESTINY PŘEVEDL
JAN TREFULKA

SLOVANSKÁ KNIHOVNA
3186028157

12973

409063

SSWO: 18821

© Dominik Tatarka 1963
Translation © Jan Trefulka 1964

DÉMON SOUHLASU

Ztroskotal jsem.

Nejprve jsem veřejně prohlásil a přiznal jsem se orgánům, že jsem zrádce lidu, potom jsem překonal své žalobce a přesvědčil je, že jsem nebezpečný nepřítel. Udělal jsem to proti svému vnitřnímu povědomí, ale ve jménu svatého přesvědčení. Můj prvorozený syn a moje žena nade mnou ustrnuli. Když jsem se z té veřejné popravy, na níž jsem se i sám popravil, vrátil domů, moji nejbližší mne prosili, abych alespoň doma nevystupoval v přidělené úloze zrádce. Ale chtěl jsem být zásadovým člověkem za každou cenu. Klekl jsem před svým synem, klekl jsem před svou ženou a prosil je, aby mi ve jménu toho, co je jim nejsvětější, odpustili mou zradu. Moji blízcí mne konejšili, tišili mne jako nemocného, já jsem však trval na tom, co jsem tvrdil veřejně. Bránil jsem se, abych se nerozštěpil na člověka soukromého a veřejného,

protože jsem věděl, že rozštěpeností se začíná šílenství. Moji nejbližší nedokázali žít se zrádцем, který se držel své zrady jako zásady. Hledali si a našli jinou společnost, společnost lidí takovým nebo onakým způsobem postižených. Všechno marné, nevím jak, ale i oni se dostali do veřejného procesu se zrádci. Byli odsouzeni. A já ve jménu svého svatého přesvědčení a zásadovosti jsem pro ně žádal nejpřísnější trest, žádal jsem pro svou ženu a pro svého syna trest smrti. Po tomto mém činu zůstala ze mne už jenom zásada, zůstal ze mne jenom strašný princip: věřit a souhlasit. Chápete, že potom už jsem se držel při životě jenom tím, že jsem visel na zásadě jako na vlásku.

Já, Bartoloměj Boleráz, bývalý spisovatel, jak se prý dříve říkalo svědomí lidu, letěl jsem s obecným duchem doby, letěl jsem jako balónek, jako bublinka na křídlech doby. Chápu, teď chápu, že jsem nemohl nadlouho takhle s dobou plout. Strhla se prudká vichřice a srazila mě k zemi. Náš vrtulník sebou smýkl do rozmočené oranice. V té chvíli se dal můj nevinný cestovní kufřík, vrchovatě naložený sjezdovými materiály, prudce do pohybu a odsekl mi jako šavlí vršek mého nebohého kokosu.

Konečně se mi otevřela hlava. Mozek mi z ní vyšplíchl jako víno z poháru. Vypadl jsem z vrtulníku a za-bořil jsem tvář do voňavé oranice jako mileneček.

V dvousedadlovém vrtulníku — štěstí, že v něm nebylo víc místa — letěl se mnou, bývalým Bolerázem, také ideový, nyní už bývalý činitel Honimír Matonoha.

Dodatečně jsem zmoudřel. Říkám si: Ležíš? Lež.

Ztroskotat jsi? Nic jiného jsi nemohl čekat, ty zkamenělá, nelidská zásado. Polámal ses, rozprsknul ses jako skleněná figurka. Dobře ti tak. A byl bych ležel docela spokojeně, s hlavou konečně otevřenou, kdyby...

Jak tak pilot a Matonoha a já ležíme na oranici, dostaví se k nám komise.

Kulturní činitelé, odborníci a zřizenci podniku Vzdušné cesty nelitovali námahy ani semišových polobotek a přišli k nám doprostřed rozmočené oranice. Vzdali nám čest, smekli čepice, na chvíli přerušili diskusi o budoucnosti naší národní kultury. Zřizovatel Vzdušných cest vzal lopatku a s patřičnou úctou, jaká se prokazuje mrtvému, shrnul na hromádku hmotu našich mozků a zcela mechanicky nám z ní trochu kydl do otevřených hlav. Mně nadělili většinu mozku Honimíra Matonohy. Takový příděl mi byl proti srsti, ale ani tentokrát jsem neprotestoval. Dobře mi tak, pomyslel jsem si.

Potom nás zavínuli do národních barev. To nás usmiřovalo. Cítili jsme se jako novorozeňátko, zrozená z matky země. Spokojený, nadmíru spokojený, ba pod příkrovem našich barev plný sebevědomí, začal jsem si rychle uvědomovat tragický osud geniálního mozku Honimíra Matonohy. S inteligencí, kterou přece jen mám navzdory všem distributorům a výčepníkům, kteří mi ji nalévali, s optimismem, který člověk ani v pohnutých chvílích nesmí ztratit, udělal jsem objev:

Mnozí naši současníci přemýšlejí cizím mozkiem, jako já teď po smrti. Nosí v hlavách kaši cizích mozků, jako

já teď mozek Honimíra Matonohy. Namlouvají si, že si přeformovali mozek, a jsou svatosvatě přesvědčeni, že tímto svým přeformovaným orgánem myšlení chápou svět osviceněji než vlastní hlavou. Nespokojenost s vlastním mozkiem je vlastnost vlastně pokroková a mnozí moji současníci přímo hoří vášní formovat a mísit mozky mozkiem, který si vypůjčili. A tak v dobré snaze mísí a hnětou jenom kaši.

Probodlo mne, propálilo mne a ještě mne pálí strašné utrpení, utrpení tak strašné, že mne donutilo vstát z mrtvých. Místo svého snad průměrného mozku mám většinu mozku Matonohova, jistě geniálního, bohužel však ne svého. Představte si, že ten mozek je mi cizí, že nesouvisí s ostatními částmi těla. Rozum mi cosi přemílá, ale tělo ne a ne se k tomu přiznat. Něco jiného myslím mozkiem a něco jiného cítím ostatním tělem. Vnímám svět jako invalida v pahýlu ruky. Hlava jedno — tělo něco jiného, cizí hlava, třebaže lidská, cizí tělo. Vzpínám se jako kentaur. Věru, budoucí pokolení mi nemá co závidět! Ani mi nebude rozumět, protože se nebude moci vymyslet do postavení lidského tvora, který se vzpíná na koňských kopytech.

Nelituji. Neprotestuji, i když jsem přišel o mozek jako pes o ocas. Konečně jsem došel k základní zkušenosti, třeba za cenu vlastního mozku, stejně jako mnozí moji současníci. Poznali jsme za tuto cenu, jaké strašné útrapy prožívá náš věk z rozumu. Co naplat, za každé poznání se draze platí.

Ale abych vás příliš dlouho nenapínal, proč jsem vstal z mrtvých a vzal si slovo:

Když nás zahalili do národních barev, že jsme už ani nebyli vlastním pozůstatkům podobní, sepsala komise Vzdušných cest úřední zápis, velmi důkladný v podrobnostech, ale nic nehovořící o vlastní příčině našeho ztroskotání. Za hlavní příčinu ztroskotání uvádí zápis prudkou vichřici. A protože za vichřici není nikdo odpovědný, nenese za naše ztroskotání nikdo odpovědnost.

Horší, ba nesnesitelné bylo, když si vzal slovo hlavní maršál našich zbraní, nepoctivý a nehodný hodnostář, jeden z nás, který se po žebříku cizích zad vyšvihl na piedestal moci. Kdekdo o něm ví, že svým oddílům prikazoval přemýšlet pouze v rámci konvence, jako ti druzí, jako vzory. Měli jsme dobývat v terénu kóty už dobyté a nebrat na vědomí pozice, z kterých nás ostřeloval nepřítel. Při plnění těchto nesmyslných rozkazů se z básníků stali slévači, kteří odlévali cizí zvonovinu do obecných kadlubů. Hlavní maršál prohlašoval naše neúspěchy za úspěchy a naopak.

Při této příležitosti si nad našimi pozůstatky plamenně zařekl. Naši zbabělost prohlásil za odvahu v hledání cest, slepotu za předvídavost, uzavřel a zpečetil náš osud — frází, v této tragické situaci rouhavou:

— Soudruzi, bojovníci, smělí orli myšlenky, zde před tváří lidu vám slibujeme, že váš společný odkaz splníme.

Něco takového, taková lež, lež bez hranic, zkapalněná

ve fráze, probudí i mrtvého. I mne probudila. Vstal jsem a kladu vám živým naléhavou otázku:

Jaký je vlastně náš odkaz? Chtěli jsme vůbec něco odkazovat? A komu? A co? Jaký náš odkaz chcete splnit? Tu nejasnou odezvu cizích myšlenek, které jsme opakovali?

Řekl jsem cosi, ale bylo to něco docela jiného.

Člověk už je takový.

My jsme takoví byli: říkali jsme cosi jiného, než jsme si mysleli, zamlouvali jsme znepokojení, neodpovídali jsme na otázky. A protože nechci, abyste nám tyto nepochybně upřímné verše dali vyřít na náhrobky jako odkaz neporozumění básníka době, vstal jsem a přihlašuji se o slovo. Já se na vichřici vymlouvat nemohu.

II

A přece se vrátím. Aspoň přátelům a milenkám, které na mne ještě tajně drží, vypovím, jak se odehrálo poslední dějství hry, ve které jsem přišel o rozum, a tedy i o život.

Začalo to obyčejně. Hlavní maršál naší ústřední ideové organizace si nás pozval na sjezdovou předporadu volebního orgánu. Rýpal jsem se právě ve své zahrádce, sil jsem právě pro svoje soukromé potěšení a z nedostatku jiného potěšení travičku. Když jsem si prohlédl body, o kterých jsme měli rokovat, řekl jsem si: Proč tam mám jet? Pětkrát zdvihnout ruku (tolik bodů bylo na pořadu),

pětkrát schválit, co beztak nemohu změnit, může za mne ledakdo. Organizačně jsme nevidaně vyspěli, organizační aparát tak pečlivě připravil program, že s ním nevyhnutelně musíš jenom souhlasit. Třetí bod našeho rokování byly například návrhy na státní vyznamenání. A v připomenutých návrzích na návrhy maršálova orgánu byla na prvních místech navržena tři díla nejnovější literární, jak se stalo zvykem říkat, produkce: román *Železné údolí*, divadelní hra *Zvon radosti* a básnická poéma *Tři sta procent štěstí*. A první bod našeho programu se nazýval „omlazení a posílení svazového aparátu“. Omladit a posílit ho měli autoři tří děl, navrhovaných na státní vyznamenání. Například mladý romanopisec, autor *Železného údolí*, „už také s přihlédnutím k reprezentativnímu rozsahu a důležitosti tématu, totiž výstavby našeho těžkého průmyslu“, měl být navržen na státní vyznamenání a zároveň se měl stát odpovědným činitelem za úsek románové produkce. Samozřejmě, volený orgán a tedy i já budeme souhlasit, že *Železné údolí* je veledílo a že nás autor papírového veledíla bude všechny vést. V jiném bodě jsem měl schválit referáty o úspěších tvorby našeho desetiletí. Zkrátka a dobře, měl jsem schvalovat a souhlasit, poněvadž jsem byl členem schvalovacího, souhlasícího orgánu, souhlasivé organizace, mašiny, která musí hladce běžet, a hladce běžet může jenom v zaběhaných kolejkách souhlasu.

Když jsem zařapkával zasetou travičku na malé, malířské plošce země a když jsem si pomyslel, kolikrát